

Göteborgs universitet
Inst för kultur, estetik och medier
Filmvetenskap

Fortsättningskurs
VT 2005

LANDSBYGDEN MOT STOCKHOLM

Så framställs landsbygden i svensk film

Handledare: Aurora Tellenbach

B-uppsats framlagd
den 25 april 2005
av Martin Birgeron.

Innehållsförteckning

1. Inledning

1.1 Bakgrund	sida 3
1.2 Syfte och frågor	sida 4
1.3 Metod och material	sida 4
1.4 Landsbygd – storstad i svensk film, då och nu	sida 5

2. Filmredovisning

2.1 Tre svenska långfilmer	sida 8
2.1.1 Krama mig	sida 8
2.1.2 Masjävlar	sida 9
2.1.3 Sandor slash Ida	sida 11

3. Analys

3.1 Hur landsorten och Stockholm framställs	sida 13
3.1.1 Varnande exempel	sida 13
3.1.2 Pådrivande karaktärer	sida 15
3.1.3 Människosynen	sida 16
3.1.4 Förlöjligande	sida 17
3.1.5 Mot Stockholm och övriga världen	sida 18
3.1.6 Jämförelse mellan huvudrollerna	sida 19
3.1.7 Biroller som också längtar	sida 19

4. Diskussioner och slutsatser	sida 20
--------------------------------	---------

5. Sammanfattning	sida 21
-------------------	---------

6. Källförteckning	sida 22
--------------------	---------

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I årtal så har svensk film producerats i Stockholm. Men under de senaste tio åren har regional filmsatsning med pengar från framför allt EU:s strukturfonder uppstått, bl.a. i Trollhättan och allt färre filmer görs i huvudstaden. För att komma åt dessa pengar måste regissören spela in sin aktuella film i den regionen som valt att satsa pengar i projektet. Tanken är att detta i utbyte ska skapa arbetstillfällen i regionen men detta är omtvistat då många filmarbetare reser runt där jobben finns för att sedan åka hem till Stockholm där 80 procent av filmarbetarna bor och dessutom mycket av filmbolagen finns. Om detta skriver bl.a. frilansjournalisten Thord Eriksson om i en kulturartikel från januari 2005 i Dagens Nyheter. Faktum är att Stockholm förlorat i stort sett all filminspelningsproduktion, något som programmet "Kulturmagasinet Sverige" i SVT gjorde ett inslag om i början av år 2005.. Inte ens filmer som uppenbart utspelar sig i Stockholm spelas längre in där i jakt efter produktionspengar. År 2004 spelades fyra långfilmer in i Stockholm, 2001 tretton stycken och sjutton stycken år 1997. Om man med hjälp av SFI:s "Svenska filmdatabas" går ytterligare tillbaka i tiden, ända till början till 1960-talet, så är cirka 15 långfilmer per år den siffran man får fram när man tittar närmare på hur många långfilmer som spelades in varje år i Stockholm. Men trots att filmerna numera spelas in utanför Stockholm så är Stockholm ändå närvarande i filmerna via dess manus. Filmbolagen har förstått att delfinansierarna utanför Stockholm helst ger pengar till det som ligger dem närmast och landsbygden skildras därför i allt större utsträckning men det är många gånger en komisk skildring där man ställer Stockholm mot övriga Sverige. I många av filmerna längtar också huvudkaraktären bort från sin födelsestad för att byta den mot en större stad, gärna Stockholm. Exempel på svenska filmer från de sista 10 åren där huvudpersonen längtar till Stockholm eller återvänder från Stockholm hem till sin hemstad eller by är bl.a. dessa: Jägarna (1996), Fucking Åmål (1998), Den bästa sommaren (2000), Utanför din dörr (2002), Grabben i graven bredvid (2002), Smala Sussie (2003) och Såsom i himmelen (2004).

1.2 Syfte och frågor

Jag vill i denna uppsats analysera hur Stockholm och övriga Sverige framställs i svensk film år 2004/2005. De frågor som jag i första hand vill besvara är följande:

- 1. Hur framställer svensk film landsbygden och de människor som bor där?
- 2. Hur framställs Stockholm i svensk film?

1.3 Metod och material

Mitt material kommer att bestå av tre svenska bioaktuella filmer som alla visades under februari månad 2005 på SF och Sandrew. Jag kommer framför allt att analysera filmerna ur ett dramaturgiskt och psykologiskt perspektiv. De filmer som jag valt att titta på är följande: "Masjävlar" (2004) med regi av Maria Blom, "Krama mig" (2005) regisserad av Kristina Humle och slutligen "Sandor slash Ida" (2005) med regi av Henrik Georgson. Med dessa tre filmer ska jag visa att normaltillståndet i svensk film är Stockholm, det är där man vill bo och ditt alla intelligenta människor väljer att flytta.

För att bevisa mina påståenden har jag till min hjälp en rad artiklar och böcker. När det gäller filmhistoria använder jag flitigt böckerna "Filmens historia" och "Filmen i Sverige". Jag refererar även till en artikel i Dagens Nyheter "Regionernas kamp" för att visa på hur inspelning av svensk film på kort tid har lämnat Stockholm för exempelvis Trollhättan. För fakta om de olika filmerna som jag använder mig av i uppsatsen har jag även haft stor hjälp av Svenska Filminstitutets "Svensk filmdatabas" som finns tillgänglig via internet. Slutligen har jag haft stor hjälp av Per Olv Qvists "Jorden är vår arvedel" som är en avhandling om landsbygden i svensk spelfilm.

1.4 Landsbygd – storstad i svensk film, då och nu

Man kan säga att allt började hösten 1911 då AB Svenska Biografteaterns Filmbyrå, nutida AB Svensk Filmindustri, flyttade från Kristianstad till sin nybyggda ateljé på Lidingö. Svenska Biografteatern hade då producerat film i Kristianstad sedan 1907 men såg sig nu tvingade att söka sig mot Stockholm bl.a. för att komma närmare de stora skådespelarna som man så gärna ville få att medverka i sina filmer. Just närheten till skådespelarna framför Rune Waldekranz i sin bok "Filmens Historia, del 1" som ett tungt skäl till flytt men man ville även vara nära den nyetablerade filmcensuren som startats i huvudstaden och som det krävdes ett nära samarbete med. Man började nu producera allt flera filmer, de flesta på Lidingö och runt om i Stockholm.

Filmproduktionen var ofta säsongbetonad eftersom man under många år var beroende av solljuset men även för att de kända teaterskådespelarna endast var tillgängliga under sin sommarledighet. För att underlätta för skådespelarna och få dem att ställa upp kan man mycket väl tänka sig att man ogärna spelade in utanför Stockholmsområdet.

Under 1910- och 20-talet fanns det små filmbolag runt om i Sverige som spelade in spelfilm men dessa bolag försvann allt eftersom, speciellt då ljudfilmen gjorde sin entré. Att införskaffa de dyra ljudsystemen var mycket kostsamt och något som bara de stora bolagen i Stockholm hade råd med. Med den nya ljudutrustningen blev man låst vid sin ateljé, att spela in med ljud var komplicerat och man åkte därför inte gärna långt från sin hemadress. Ett annat skäl att man höll sig i Stockholm kan också ha varit att man gärna höll sig nära ett filmlaboratorium. Enligt Föreningen svenska filmljud:s hemsida på internet så fanns 1925 åtta sådana laboratorier i Sverige var av sju låg i Stockholm och ett i Göteborg. Med ljudfilmen tillsammans med det nystartade Radiotjänst offentliggörs plötsligt samhällets syn på hur man ska prata och föra sig. Att prata annat än rikssvenska mer än i undantagsfall anses inte riktigt fint, detta gör självklart att filmen blir ännu hårdare bunden vid Stockholm.

Då de första svenska långfilmerna gjorde på 1910-talet så var temat ofta nationalromantik med historiska motiv men på 1920- till mitten av 1950-talet så är det folklustspelen och melodramer som dominerar i den svenska filmen. Här skildras den

svenska landsbygden med ett romantiskt skimmer och när andra världskrig kommer produceras snart underhållande filmer om beredskapslivet. Den svenska filmbranschen verkar ha en tendens att producera mer filmer som utspelar sig på landsbygden när sämre tider råder i en slags national romantisk anda för att sedan åter söka sig mot storstan. Ett annat populärt tema med start på mitten av 40-talet var motsättningen mellan den yngre och äldre generationen och många var filmerna om konflikter mellan ungdomar och deras föräldrar.

Svensk Filmindustri hade, när ljudfilmen gjort sitt genombrott, gett upp tanken på att göra internationella filmer och koncentrerade sig nu på säkra publikframgångar. När filmbolaget, som hade sin verksamhet i huvudstaden, skulle göra film för landsortspubliken satte det såklart sina spår, detta och mycket mer skriver både Leif Furhammar och Rune Waldekranz om i sina böcker "Filmen i Sverige" och "Filmens Historia, del 2". Som vi tidigare sett spelades de flesta filmerna in under sommarhalvåret, därför är det oftast ett grönskande Sverige vi får se med där dansen går på alla bryggor. I en tid då svenska folket kämpar för bättre arbetsvillkor och ett bättre liv så tiger den svenska filmen.

I Per Olov Qvists avhandling "Jorden är vår arvedel" konstateras att landsorts kontra stadsmotsättningen finns närvarande i praktiskt taget alla landsbygdsfilmer mellan 1940 till 1959, Oftast genom att de två kulturerna besöker varandra och konflikt uppstår. Filmerna med landsortsmiljö var ett dominerande tema och 1948 utgjorde den en tredjedel av den totala produktionen. Det intressanta är dock att i en övervägande del av filmerna utmålas landsbygdsborna och landsbygden som överlägsna stadsborna. Samtidigt framställs landsortsbesökarna i storstan som vilsna och bortkomna, det är bilden av landsorten som närande och staden som tärande som råder. Den vackra landsorten är dock bara en fabricerad bild från storstaden då det många gånger är en svunnen tid man berättar om och inte den nutida landsbygden. De som bodde på landsorten på riktigt var inte alltid imponerade och de gånger jordbrukarpressen skrev om filmfrågor inriktade man sig på att kritisera filmens missvisande och förlöjligande bild av landsortens befolkning.

Det är på mitten av 1950 talet som landsbygden försvinner allt mer från filmen för att på 60- och 70-talet spela en mer undanskymd roll. Den svenska filmen upplever en kort högkonjunktur i slutet av 50-talet och mycket utspelar sig bland överklassen i Stockholm. Filmens glansdagar är snabbt över runt 1960 då tv-apparaten flyttar in i människors vardagsrum. Biobesöken minskar i stor omfattning och från att medelålders tidigare varit de flitigaste biobesökarna intar nu ungdomarna biograferna. Det filmen nu gör är att anpassa sig och det gör man på televisionens villkor, nya trender och kända personer från radion och televisionen dyker snabbt upp på vita duken och filmen blir då ännu mer bunden vid huvudstaden. Rune Waldekrantz skriver i "Filmens Historia, del 3" att det är runt denna tid som många av de människor som varit med från början i den svenska filmbranschen börjar dra sig tillbaka och att en ny generation filmskapare kliver upp på scenen. 1963 startade den svenska filmreformen som tillsatts av staten. Genom denna reform tillkom Svenska Filminstitutet och deras filmskola som kom att utbilda nya filmarbetare. Reformens största syfte var att säkra kvalitén inom svensk filmproduktion med hjälp av en fond vars pengar bl.a. kom från biografernas biljettintäkter. Under 60-talet blir den svenska filmen djupt politisk och en revolt mot berättakonventionerna uppstår. Detta experimenterande kom att leda till att filmen tillslut tappade sin publik under 70-talet eftersom den blivit all för svår. Dramaturgi blir det nya modeordet och svenska filmarbetare gick kurser i ämnet för att få publiken att återkomma på 80-talet. Tyvärr har kanske inte dramaturgi varit svaret på den svenska filmens problem, manusen måste berätta något också.

Som vi tidigare sett så har den svenska filmen nästan redan från början varit sammankopplad med Stockholm. Detta beror helt enkelt på att det är i huvudstaden som alla de viktiga funktionerna i filmbranschen och i övriga samhället finns. Detta gör att det blir Stockholms syn på övriga Sverige som blir rådande då man ska berätta om landsbygden.

2. Filmredovisning

2.1 Tre svenska långfilmer

2.1.1 Krama mig

Filmen "Krama mig" är en ungdomsfilm om att längta bort och att få börja leva sitt eget liv. I det lilla brukssamhället Eriksberg bor 19-åriga Mina och hennes bästa vän Simone som båda tröttnat på sin vardag. Allt i Eriksberg kretsar kring ortens bryggeri. I bryggeriets restaurang jobbar Minna och de flesta, även Minnas pappa Leffe, jobbar antagligen själva i bryggeriet eller känner någon som gör det. När Minna var 16 år så dog hennes mamma i en halkolycka utanför deras hus. Minna bor fortfarande hemma tillsammans med sina syskon, pappa Leffe och hans nya fru Yvonne. Hon och Minna kommer inte riktigt överens, dessutom är de trångbodda så Yvonne tycker därför att Minna borde skaffa sig en egen lägenhet.

Minna håller som bäst på att ta körkort och har blivit kär i sin bilskollärare Tomas. Han har redan en flickvän men faller ändå för Minna. En dag så ska Minnas pappa leverera varor från bryggeriet med lastbil till en restaurang i Stockholm och han frågar om Minna vill följa med. Hon blir glad då det är en chans att tillfälligt komma bort från Eriksberg. I Stockholm träffar hon den unge kocken Jesper som tävlar i kocklandslaget och som Leffe är imponerad av.

Väl tillbaka i Eriksberg så har Yvonne skaffat en lägenhet till Minna, i ett av de två höghusen som finns på orten, men Minna vill först inte flytta. Sedan kommer hon på att med en lägenhet så kan hon träffa Tomas ostört och ändrar sig då. Samtidigt så kommer Leffe på att han ska bjuda sin fru Yvonne på en stor middag med gäster då hon fyller år. Han och Minna återvänder därför till Stockholm för att be kocken Jesper och hans kollega Malin att komma till Eriksberg för att ordna med maten till.

Kockarna Jesper och Malin anländer till Eriksberg och festen förflyter ganska lugnt. I köket utfrågar Malin Jesper om hans förhållande med flickvännen Sanna. Malin är orolig att Jesper inte mår bra och vi förstår att Malin är kär i Jesper. På hotellet vill hon gärna dela rum med honom men han avböjer. Senare på natten knackar Minnas vän Simone på hos Jesper och vägrar lämna hans rum. När sedan Malin kommer med hotellfrukost på morgonen så finner hon Simone och Jesper tillsammans. Malin blir svartsjuk och ringer till Jespers flickvän Sanna och berättar vad hon sett.

Leffe skulle egentligen skjutsat tillbaka de båda kockarna till Stockholm dagen efter festen men finner sig att vara allt för bakfull och ber därför Minna, som nu fått sitt körkort, att köra i hans ställe. Ännu ett tillfälle för henne att komma bort tillfälligt från sin hemstad. Tillbaka i Stockholm blir Jesper utslängd från sin bostad då hans flickvän står för kontraktet.

Tillbaka i Eriksberg och fortfarande kär och förväntansfull över en framtid med bilskolläraren Tomas uppsöker Minna honom på hans jobb och får där veta att han ska bli pappa. Minna springer därifrån, tillbaka till sitt jobb och säger upp sig. Hon har bestämt sig att lämna Eriksberg för Stockholm. Hon går till Simones jobb och ber henne att följa med och lämna allt det gamla. Simone visar plötsligt osäkerhet, hon vill inte lämna sin hemstad, i alla fall inte nu.

Minna tar bilen till Stockholm för att leta efter jobb då hon stöter ihop med Jesper. Han har blivit av med sitt jobb och längtar nu bort, kanske till Köpenhamn. Tyvärr har han ingen bil som kan ta honom dit men det har Minna och de vandrar tillsammans iväg längst Stockholms gator.

2.1.2 Masjävlar

En av de mest omtalade svenska filmerna under 2004 var ”Masjävlar”, som handlar om en liten by i Dalarna sed ur huvudrollen Mias ögon. Hon är en mycket ovanlig person i byn eftersom att hon är en av de få som lämnat den för att se sig om i världen.

Hon har nu skaffat sig en bra utbildning, jobbar på Ericson och är numera bosatt i Stockholm. När det nu börjar dra ihop sig för hennes pappas 70-årsdag ska Mia återvända för första gången på flera år, verkar det som, för att besöka sin hemby och sina föräldrar.

Hemma hos föräldrarna finns hennes två storsystrar Eivor och Gunilla. De har till skillnad från Mia stannat kvar i byn och gift sig. Dock har Gunilla nu flyttat till närmaste storstad och skilt sig vilket ses som ett stort misslyckande, speciellt hos Eivor som gör allt för att hålla ihop sin familj och dessutom är den som styr och ställer i släkten.

En som inte har ingått något äktenskap är Mias gamla kompis Jan-Olof som fortfarande bor kvar hemma med sin mamma. Hans pappa har tagit självmord 10 år tidigare och Jan-Olof har nu tagit på sig rollen som mannen i huset. Under förberedelserna till festen ökar meningsmotsättningarna mellan systrarna, de bråkar om detaljerna kring festen men även om att ta ansvar och om Mias beslut om att en gång lämna byn.

På festen sluter stora delar av byn upp och när spriten börjar flöda så kommer många sanningar och motsättningar upp till ytan. Med på festen finns också Ingvar som kanske är den som mest ogillar allt som är utanför byns gränser. Ingvar blir allt mer berusad under kvällen och driver som vanligt med Jan-Olof för att han inte är intresserad av jakt. Jan-Olof som är kär i Mia försöker komma nära henne men hon avvisar honom irriterat. Mias dåliga humör beror på att hon fått veta att hon är gravid, och pappan är en tillfällig bekantskap som också bor i Stockholm.

Jan-Olof som fortfarande mår dåligt över sin pappas självmord, drar sig tillbaka hemåt för att ta livet av sig med sin pappas gamla gevär. Ingvar dyker upp och bestämmer sig för att mana på. Jan-Olof ångar sig dock och nu dyker hans mamma och Mia med systrar också upp. Jan-Olofs mamma som tidigare inte velat prata om sin make får nu ett utbrott och säger sig inte längre orka hålla upp fasaden. Hon hatar sin man för att

han tog självmord och för att han valde den fega vägen och lämnade sin familj kvar. Mamman får även ett utbrott mot Mias syster Eivor som hon menar är falsk då hennes lyckliga familjeliv är en fasad, vilket också är sant. Ett storbråk utbryter mellan systrarna som slutar med att Eivor får en hjärtinfarkt och dör.

Mia och Gunilla sörjer sin storasyster men det är en komplicerad sorg eftersom att Eivor var en svår människa att ha att göra med. Mia bestämmer sig för att återvända till Stockholm. Hur hon ska göra med sin graviditet vet hon inte, kanske behåller hon barnet, kanske inte. Innan hon åker dyker Jan-Olof upp, han har fått jobb i Syd-Afrika, äntligen har han fått en chans att lämna byn. Mia hoppar in i bilen för att bege sig hemåt men innan byn försvinner bakom horisonten så stannar hon bilen och tittar tillbaka, för att sedan åka mot Stockholm.

2.1.3 Sandor slash Ida

I Stockholms innerstad bor Ida, som redan som 16-åring är trött på sex och längtar efter ett liv där hon inte behöver förstå sig, spela tuff och supa. Strax utanför Göteborg bor Sandor som dansar balett och som längtar efter vänner som ser honom för den han är. Ida och Sandor är varandras motsatser, hon är partytjejen som kommer in på alla de häftiga ställena kring Stureplan - han har knappt några vänner, vet inte hur man festar och sex har han aldrig fått prov på. Ida bor med sin sjukskrivna mamma som inte kan ta hand om sig själv och Ida får därför sköta allt, så att i alla fall fasaden ser bra ut. Sandor lever med sin familj där mamma ställer stora krav på att han ska lyckas inom balett. Sandor är en stor begåvning men dansen gör att han blir mobbad i.

En natt skickar Sandor ut en fråga på en chatt om någon vill prata. Ida som åter har varit ute och festat och legat med främmande killar svarar och de båda börjar prata av sig. Men då båda tror att den andra ska tycka att de inte är tillräckligt intressanta ljuger de för varandra om sina liv. Ida låtsas att hon sysslar med hästar och Sandor att han har ett rikt socialt liv med flickvän. Efter ett tag genomsådar Ida Sandor hon vägrar då prata med honom på flera dagar.

Idas liv fortsätter som vanligt, hon festar, träffar killar och slår dessutom ner granntjejen för att visas sig tuff. Efter detta tar Ida åter kontakt med Sandor över chatten för att erkänna att också hon har ljugit. De två skickar nu brev till varandra med kort på sig själva och Sandor bestämmer sig för att oanmäld besöka Ida i Stockholm. Just den kvällen har Ida fest med sina två kompisar hemma i sin lägenhet. När Ida blir full börjar hon gråta och berättar för sina kompisar om sin mamma och hennes sjukdom. Kompisarna tröstar henne och drickandet går vidare, nu röker de även cannabis och kompisarna hittar kortet på Sandor. Ida berättar om honom, att han är oskuld men att han är en trevlig kille. Samtidigt står Sandor utanför ytterdörren och ringer på. Ida försöker bli normal och öppnar dörren. Hon blir självklart förvånad och kramar om Sandor, då dyker kompisarna upp i trapphuset och Ida skriker att de ska gå in igen. Kompisarna undrar om Sandor vill ha gruppsex eller om han inte klarar av det eftersom han är oskuld. Ida som är allt för påverkad kan nu inte stå emot och börjar skratta och Sandor springer därifrån.

Ida ångrar sig men Sandor vill inte prata med henne. I Göteborg försöker han bli accepterad, byter stil och slutar med balett, trots sin mammas vädjan. Ytterligare en gång tar Ida kontakt med Sandor, han förlåter och hon åker för att hälsa på honom.

Framåt helgen i Göteborg så blir det fest, Ida faller in i gamla mönster och Sandor hamnar i slagsmål för hennes skull. Ida förklarar att hon är kär i Sandor som i sin tur hävdar att han är kär i en tjej på balettskolan. Ida och Sandor skiljs åt och allt går tillbaka till det normala. Sandor börjar med balett igen och söker en stor roll till en balettuppsättning, som han också får. Ida läser om detta i tidningen och hennes mamma tycker att hon ska åka ner till Göteborg för att försöka bli förlåten av Sandor.

När Sandor tackar för applåderarna ser han Ida i publiken, den sista han vill se. Efteråt kommer hon fram till honom med en blomma men han avvisar henne. Efter ett tag ångrar sig dock Sandor och springer, fortfarande sminkad och i balettkläder, genom Göteborg och till tågstationen. I tåget hittar han Ida och han förklarar att han vill vara

med henne. Plötsligt börjar tåget rulla och Sandor inser vad han har på sig. De båda skrattar och tåget rullar mot Stockholm.

3. Analys

3.1 Hur landsorten och Stockholm framställs

3.1.1 Varnande exempel

I alla de tre filmerna som jag har tittat närmare på så finns rollkaraktärer som bl.a. har till uppgift att vara varnande exempel. Med varnande exempel menar jag i detta fall personer som tydliggör för huvudpersonen vad som kan hända om man inte tar chansen och förverkligar sig själv. Om man börjar med filmen ”Krama mig” så finns det en lång rad varnande exempel, till och börja med Minnas pappa som lämnade Eriksberg men inte tillräckligt fort och som var tvungen att återvända då förre detta flickvännen var gravid med Minna. Han verkar dock ha förlikat sig vid sitt öde men om han kunde vrida tillbaka klockan skulle han ha gjort allt annorlunda och lämnat Eriksberg för något större, vilket han nu vill att Minna ska göra. En annan karaktär som ångrar sig är bilskolläraren Tomas som kunde ha blivit tennisproffs men som inte tog steget. Det finns även andra rollpersoner som fungerar ungefär på samma sätt dock med den lilla skillnaden att de lärt sig att inte drömma och istället gör det som andra förväntar sig av dem. Ronny som jobbar på bryggeriet är en sådan person, han gör inga försök att förverkliga sig själv och verkar dessutom vara nöjd med det. Faktum är att alla personer som Minna träffar på sitt jobb fungerat likadant, de skämtar med henne och varnar henne för att bli något då allt man behöver finns i Eriksberg. Att höra detta är självklart något som skrämmer livet ur Minna. Även bland familj och vänner finns dessa rollpersoner, Minnas fostermamma Yvonne blir till och med arg då hon inte tycker att Minna ska drömma sig bort utan istället acceptera verkligheten. Minna ser också hur hennes vän Simone börjar lyssna till de varnande karaktärernas råd. Simone säger sig vilja lämna Eriksberg men tar inte det slutliga steget och verkar i stället falla för tontiga och kriminella killar från bygden.

Trots att Mia i filmen "Masjävlar" tog steget och flyttade från sin hemby för många år sedan möts hon fortfarande med ett visst förakt av sina släktingar och vänner. Även här fungerar dessa människor som levande varningsskyltar, exempel på det är Mias storsystrar Eivor och Gunilla. Eivor som har gift sig tidigt och kämpar för att hålla ihop äktenskapet och fasaden utåt. Gunilla som gift sig men numera är skild och ser det som ett misslyckande eftersom att hennes omgivning säger så. Hon ville lämna byn men kom bara till närmaste stad. Hon försöker att vidga sina vyer som medelålders men är för sent ute och passar inte riktigt in. Även hon bemöts liksom Mia med förakt då hon försöker frigöra sig från gemenskapen i byn.

En annan person som påminner Mia om hur det hade kunnat gå om hon stannat kvar i hembyn är Jan-Olof, hennes gamla kärlek. Han bor fortfarande hemma hos mamma och trots att han pratat om att flytta, kanske till och med från orten, så kommer han aldrig därifrån, något som Mia ser som patetiskt. Även Ingvar som är patriotisk i sin hembygdskärlek är en tragisk person för Mia. Ingvar pratar gärna illa om övriga världen och om Stockholm i synnerhet och han gillar att driva med Mia. Utåt sett är Ingvar lycklig men det ingen vet är att hans äktenskap är i kris. Även gamla skolkamrater som blivit kvar i bygden och som numera är gifta och har barn fungerar som varnande exempel för Mia.

Filmen "Sandor slash Ida" är den film som skiljer sig något åt från de övriga av dessa tre filmer. Här lever redan en av huvudpersonerna, Ida, i Stockholm. Hon har ingen längtan till en annan stad dock, till ett annat liv men detta liv får gärna utspelas i Stockholm. Varnande karaktärer för Ida är framför allt hennes mamma som inte orkar med sitt liv. Hennes mamma verkar inte känna så mycket ånger över de val hon gjort utan är mest trött på samhället och människor omkring sig. Ida vill självklart inte bli som sin mamma men det som skiljer mamman från de övriga varnande exemplena är att hon inte motarbetar Ida då hon vill något med sitt liv. Detta kan i för sig bero på att även Ida skiljer sig då hon inte längtar efter att lämna sin födelseort - Stockholm.

För Sandor är det lite annorlunda då han längtar bort till ett annat liv och en annan plats. Han åker till och med oanmäld till Stockholm för att få träffa Ida och för honom

är Stockholm något stort då han rör sig på huvudstadens gator. Sandors mamma är ett varnande exempel för honom då han inte vill bli lika bitter som hon. När Sandor vill ändra sitt liv och sluta med balett så motarbetas han av sin mamma. Sandors mamma vill att sonen ska få en karriär inom baletten, eftersom att hon själv aldrig fick de möjligheterna, men för Sandor är detta för tillfället mammans dröm och inte hans.

3.1.2 Pådrivande karaktärer

Ett annat exempel på en rollkaraktär som förekommer är den pådrivande karaktären. Denna persons roll är att hjälpa och uppmuntra huvudpersonerna i deras strävan att lyckas med att nå sitt mål. En rollkaraktär kan i många fall både vara pådrivande och ett varnande exempel för huvudpersonen. I filmen "Krama mig" så har Minnas pappa denna roll. Han har själv i sin ungdom försökt att lämna sin hembygd men misslyckades med det och vill nu inte att dottern ska råka ut för detsamma. När Minna berättar vad hon vill med sitt liv så är hennes pappa där och uppmuntrar henne.

Även i "Masjävlar" finns denna rolltyp i form av Mias mamma och pappa. De vill visserligen gärna att Mia ska återvända hem till Dalarna men har förståelse för och tjarar inte på henne när hon vill bo i Stockholm. Mias syster Gunilla fungerar också som en pådrivande karaktär eftersom hon delvis efter sin skilsmässa kommit att förstå Mias längtan bort. I filmen finner Mia också stöd i Jan-Olofs mamma som sedan länge har tröttnat på allt skvaller och alla lögner som finns i byn. Att Mia får stöd inte bara från sina föräldrar utan även en från en utomstående hjälper henne att förstå att hon verkligen har gjort rätt val. Föräldrarna är ju trots allt föräldrar, det är deras jobb att stötta sina barn och det kan därför vara skönt att få bekräftelse från annat håll.

I filmen "Sandor slash Ida" så fungerar Sandors mamma som en pådrivande karaktär för honom, i alla fall så länge han håller på med balett. Sandors mamma vill att sonen ska lyckas med sitt liv och skaffa sig en karriär men när han tvekar blir hon bitter. Hon blir också fientlig mot Ida eftersom hon tror att det är hon som fått honom att sluta med balett.

För Ida är det hennes mamma som är den pådrivande karaktären då hon vill att dotter ska få det bättre än vad hon själv har det som vuxen. Exempelvis så är det hon som övertalar Ida att återigen försöka få Sandor att förlåta henne.

I alla tre filmerna så fungerar föräldrarna som pådrivande karaktärer. Att det just är föräldrarna beror på att huvudrollerna ska kunna se sig själva i dem och deras misslyckande i livet för att på så sätt ta fart mot sina mål. Alla föräldrarna ville något mer med sina liv men stod tillbaka eftersom omgivningen hade andra förväntningar på dem.

3.1.3 Människosynen

Alla de tre filmer som jag sett har det gemensamt att de målar upp människor från landsbygden som bakåtsträvande och fördomsfulla mot allt som händer utanför deras värld. Rollkaraktärerna skämtar med det okända, gärna med bred dialekt och gör sig roliga över de få som faktiskt bestämmer sig för att flytta. De finner dessutom glädje i det lilla. Exempelvis konstaterar en av Minnas arbetskamrater att man ska riva ett gammalt betonghus, som Minna tycker är fult, som ligger vid bryggeriet. Nu kommer de att kunna se ända bort till fotbollsplan säger arbetskamraten nöjt.

Landsbygden beskrivs också som ett laglöst och vilt land. I "Masjävlar" visas de vilda människorna upp, de drar runt i snöskotergång, de dricker hembränt ur stora dunkar och jaktgeväret finns alltid nära tillhands. Även i "Krama mig" finns det laglösa med, här ungdomar som vilt kör omkring med sina bilar på gräsmattorna, ibland utan körkort. Vissa begår kriminella handlingar och tar sig raglandes fram längst ortens huvudgata med en folköl i handen. Just det vilda norra Sverige, d.v.s. allt från Dalarna och uppåt, är inget nytt inom svenska filmer. I filmen "Jägarna" från 1996 handlar hela filmen om jaktgevär och hembränt.

Inte ens ungdomarna i Göteborg i filmen "Sandor slash Ida" kommer dock helt undan. Här hänger man i förorten, dricker folköl och kör moped, till skillnad från ungdomarna

i Stockholm som hänger i city, går på innekrogar och bor i lägenheter med kristallkronor och högt till tak. När Ida kommer till Göteborg är staden för liten för henne och Göteborgs ungdomarna som tidigare suttit i någon kompis källare och haft fest beger sig nu ut på rockklubb, precis så som Ida vill ha det. Ida tar helt enkelt lite av Stockholm med sig till Göteborg och visar hur det ska gå till.

Just detta är typiskt i många filmer, huvudkaraktären vill antagligen lämna sin födelseort eller återvänder till den för att uträtta något. Det är inte bara i ”Krama mig” och ”Masjävlar” detta sker utan även i filmer som ”Så som i himmelen”, ”Jägarna” och ”Smala Sussie”. En annan variant är att någon obehörig kommer utifrån och rör om, ungefär som då Ida besöker Göteborg. Ett exempel på det är i ”Jägarna” då huvudpersonen får hjälp av en polis från Stockholm. Att det är en utomstående från Stockholm och dessutom kvinnlig polis tas inte emot med jubel hos lokalbefolkningen. Den kvinnliga polisen visar också snabbt vad hon tycker om människorna som bor där och behandlar dem därför nedlåtande.

3.1.4 Förlöjligande

Filmernas huvudroller driver gärna med dem som tänker stanna eller har stannat i sin hembygd. Ett exempel på det finns i ”Masjävlar” när Mia precis anlant till sina föräldrars hus och förklarar inför stora ögon att hon hade sett Gunde Svan på NK i Stockholm, något som uppfattas som något väldigt stort för hennes släktingar. Hon förklarar sedan att hon bara skämtade, Gunde Svan hade inte alls varit på NK och provat mössor. Släktingarna försöker sedan göra sig lustiga över Mias nya stockholmska dialekt men hon förklarar som försvar att det låter som ”fångarna på fortet” att prata som dem.

Även i Krama mig försöker Minna göra sig lustig över sin födelseplats. I filmen inledning ser vi ser ett flygplan flyga högt uppe i himmelen, Nere på marken står Minna och Simone och konstaterar att det enda sättet att få Eriksberg uppmärksammat är om ett flygplan skulle störta över det lilla samhället. Minna räknar sedan upp vad

som finns i Eriksberg, vilket inte är mycket. En affär, en biograf och ett bibliotek och dessutom så konstaterar kocken Jesper senare i filmen till Minna att Eriksberg inte är New York precis.

I ”Sandor slash Ida” känner sig Ida inte riktigt bekväm på besök i Göteborgs förort, hela hennes person talar om att hon inte är därifrån. Sandors vänner tycks känna en vis spänning med besök från Stockholm men finner Ida en aningen kaxig. Vännerna angriper Idas stockholmska dialekt och hon ger tillbaka med samma mynt och går med hedern i behåll ur den verbala striden. Ida ger ett världsvant intryck och ungdomarna från Göteborg respekterar henne för det.

Att förlöjliga sin hemort på landsbygden är en återkommande företeelse i svensk film. I ”Fucking Åmål” finns en scen på en gångbro där huvudpersonerna pratar om sin rädsla att fastna i Åmål, att aldrig komma därifrån. Nu är tiden inte riktig inne för dessa karaktärer på grund av deras ålder, men man kan ana att de en dag kommer att lämna sin hemstad i sin längan efter något annat.

3.1.5 Mot Stockholm och övriga världen

I slutet av ”Sandor slash Ida” så har Sandor vuxit ur Göteborg. Han spås en lysande framtid inom baletten och han börjar också förlåta Ida. Springande, fortfarande i sina balettkläder, hinner han ifatt Ida på tåget som precis ska åka mot Stockholm. När tåget rullar iväg med Sandor på så är detta inte enbart en lustig situation för dem båda. I verkliga livet skulle han kunna hoppa av vid nästa station men detta är inte någon vanlig resa. Detta är en resa mot framtiden där Sandor har förverkligat sig själv och den resan går, med Ida som resällskap, mot Stockholm och den stora världen.

I ”Krama mig” så lockar och drar Stockholm under hela filmen i Minna. Hon försöker ge kärleken till Tomas och Eriksberg en chans men när kärleken slutligen abrupt tar slut så flyr hon till Stockholm, hennes drömmars mål .

I Masjävlar har Mia redan lämnat sin hembygd för flera år sedan, och när hon tillfälligt återvänder ser hon att hon gjorde rätt val som lämnade sin födelseort för Stockholm.

3.1.6 Jämförelse mellan huvudrollerna

Alla huvudrollerna i de filmer jag sett längtar eller har längtat efter någonting annat och då gärna efter Stockholm. En karaktär utmärker sig dock något eftersom hon redan bor och är uppvuxen i Stockholm, det är Ida. När hon längtar efter ett annat liv längtar hon inte bort från sin stad, bara från sitt missbruk och falska vänner. Ida vill starta ett nytt liv och i de planerna finns fortfarande Stockholm med. Hennes dröm är att börja rida och för att förverkliga den drömmen behöver hon inte söka sig till en ny stad.

3.1.7 Biroller som också längtar

I de tre filmer jag sett så är det en stereotyp bild av Sverige som målas upp, där Stockholm är platsen att bo på. Människorna som väljer att stanna i sin födelsestad uppmålas som ointelligenta och till och med fördomsfulla mot allt utanför deras egen värld. Människorna som bor i Stockholm eller som vill flytta dit är deras motsatser, de drivs av en längtan att göra något med sitt liv och förverkliga sig själva. Intressant är också att de människor som är uppvuxna i Stockholm inte alls har samma längtan att lämna sin födelseplats, alla deras drömmar ryms i huvudstaden.

I de samtliga tre filmerna som jag sett så har huvudrollerna sällskap av såkallade skuggroller som har som uppgift att belysa den utveckling huvudkaraktären genomgår. I ”Krama mig” så är det kocken Jesper som utvecklas i samma riktning som Minna. Det intressanta med honom är att han redan bor i Stockholm och när han längtar efter ett annat liv så finns det ingen stad kvar för honom i Sverige. Följaktligen måste han söka sig utomlands för att finna det han söker.

I ”Massjävlar” är det framför allt Jan-Olof som är Mias skuggroll. När Mia går igenom ouppklarade familjebråk utvecklas samtidigt Jan-Olof i den riktningen som till slut ska ta honom till ett jobb i Sydafrika.

”Sandor Slah Ida” utmärker sig återigen då filmen har två huvudroller. Samtidigt kan man också säga att Ida och Sandor är varandras skuggroller men även pådrivare. Sandor försöker få Ida att acceptera honom och hon kämpar för att få Sandor att acceptera henne. Tillsammans utvecklas de, Sandor något mer mot Ida, för att slutligen passa ihop och sträcka sig mot sina mål.

4. Diskussioner och slutsatser

I svensk film är Stockholm normaltillståndet, det är där man vill bo och det är där de lyckade människorna finns. Landsbygden däremot är ett komiskt inslag med människor som inte förstår att göra något med sitt liv. Denna skildring är inget nytt inom den svenska film, redan på 1920-talet visades landsbygden upp med hjälp av folklustspel på vita duken. Det låg ett romantiskt skimmer över filmerna och bilden av människorna var många gånger fördomsfulla. Under det osäkra 1940-talet och även i början av 50-talet producerades en stor mängd film med landsbygdsromantik. Filmerna hyllade många gånger landsorten men det var en romantiserande och falsk bild som målades upp. När sedan framtidstron ökade och tron på det tekniska och bekväma samhället tog fart blev staden den rätta platsen att bo på. Denna fördomsfulla bild mot landsbygden fortsätter genom hela den svenska filmhistorien och anledningen till det är säker bl.a. att de viktiga delarna inom filmbranschen finns i Stockholm och de flesta av människorna som jobbar i den bor där.

Faktum är dock att tidigare har de flesta svenska filmerna utspelat sig i Stockholm, numera visas mera av Sverige upp, där har EU:s strukturfonder spelat en stor roll. När nu filmen delvis flyttats ut från huvudstaden skulle man kunna tänka sig att man skulle få en mer sann bild av landsorten. Dock är det många gånger ingen sympatisk bild som visas eftersom det oftast är komiska eller tragiska karaktärer som förekommer. Som

tidigare nämnts så är rollkaraktärerna många gånger fördomsfulla mot övriga Sverige och gärna mot Stockholm vilket är ganska intressant då 80 procent av filmarbetarna bor just i Stockholm själva.

Jag skulle vilja påstå att svensk film fortsätter i samma gamla hjulspår, förlöjligande av allt som inte är Stockholm är ingenting nytt och inte heller något typiskt för just filmen. Eftersom att Stockholm har varit filmens centrum nästan från början och att huvudstaden också är platsen där alla viktiga funktioner i samhället finns så skapar detta en storebrorkänsla med tolkningsföreträde mot övriga Sverige.

5. Sammanfattning

Jag har tittat på tre svenska filmer, alla gick samtidigt på bio under februari 2005. Mitt mål har varit att titta närmare på hur dessa tre filmer uppmålar den svenska landsbygden och de människor som bor där, jag har också tittat på hur Stockholm framställs. Jag har då funnit att Stockholm uppmålas som en plats dit människor från övriga Sverige med mål i livet vill flytta och bo för att förverkliga sig själva. Deras kamp med att kunna lämna sin födelseplats på landsbygden är många gånger hård eftersom de motarbetas av de personer som väljer att stanna kvar i byn. De motarbetande rollkaraktärerna utmålas som okunniga och fördomsfulla mot omvärlden, speciellt mot Stockholm. De rollkaraktärer som insett att framtiden finns i Stockholm eller som redan bor där visar i sin tur gärna sitt förakt mot landsbygden. När de tvingas ut utanför Stockholm driver de gärna med ortsbefolkningen och gör sig roliga över deras dialekter och vanor. När jag bestämde mig för detta uppsatsämne fanns en föreställning från min sida att hela Sverige skulle ha blivit mer synligt och mer rättvist skildrat i nutida svenska filmer då filmproduktionen med hjälp av EU:s strukturfonder flyttat ut i landet. Om man tittar tillbaka de senaste tio åren så har också allt fler filmer en handling som utspelar sig utanför Stockholm men trots detta är det många gånger inte en positiv bild av landsbygden som visas upp utan en fördomsfull. Stockholm är fortfarande normaltillståndet och landsbygden ett lustigt inslag i vardagen.

6. Källförteckning

Litteratur

- Furhammar Leif, *Filmen i Sverige* (Stockholm 2003)
- Waldekranz Rune, *Filmens Historia del 1* (Stockholm 1985)
- Waldekranz Rune, *Filmens Historia del 2* (Stockholm 1986)
- Waldekranz Rune, *Filmens Historia del 3* (Stockholm 1995)
- Qvist Per Olov, *Jorden är vår arvedel* (Uppsala 1986)

Film

- Den bästa sommaren, Ulf Malmros (Sverige, Danmark 2000)
- Fucking Åmål, Lukas Moodysson (Sverige, Danmark 1998)
- Grabben i graven bredvid, Kjell Sundvall (Sverige 2002)
- Jägarna, Kjell Sundvall (Sverige 1996)
- Krama mig, Kristina Humle (Sverige, Danmark 2005)
- Masjävlar, Maria Blom (Sverige, Danmark 2004)
- Sandor slash Ida, Henrik Georgson (Sverige 2005)
- Smala Sussie, Ulf Malmros (Sverige 2003)
- Så som i himmelen, Kay Pollak (Sverige, Danmark 2004)
- Utanför din dörr, Eric Donell , Martin Söder (Sverige 2002)

TV

- Kulturprogrammet Sverige (SVT 1 31/1-2005)

Tidningsartiklar

- Thord Eriksson, *Regionernas kamp – del 1* (Dagens Nyheter 23/1-2005)

Internet

- Svensk filmdatabas (www.svenskfilmdatabas.se, 24/4-2005)
- Föreningen svenska filmjud (www.fsfl.se, 24/4-2005)